

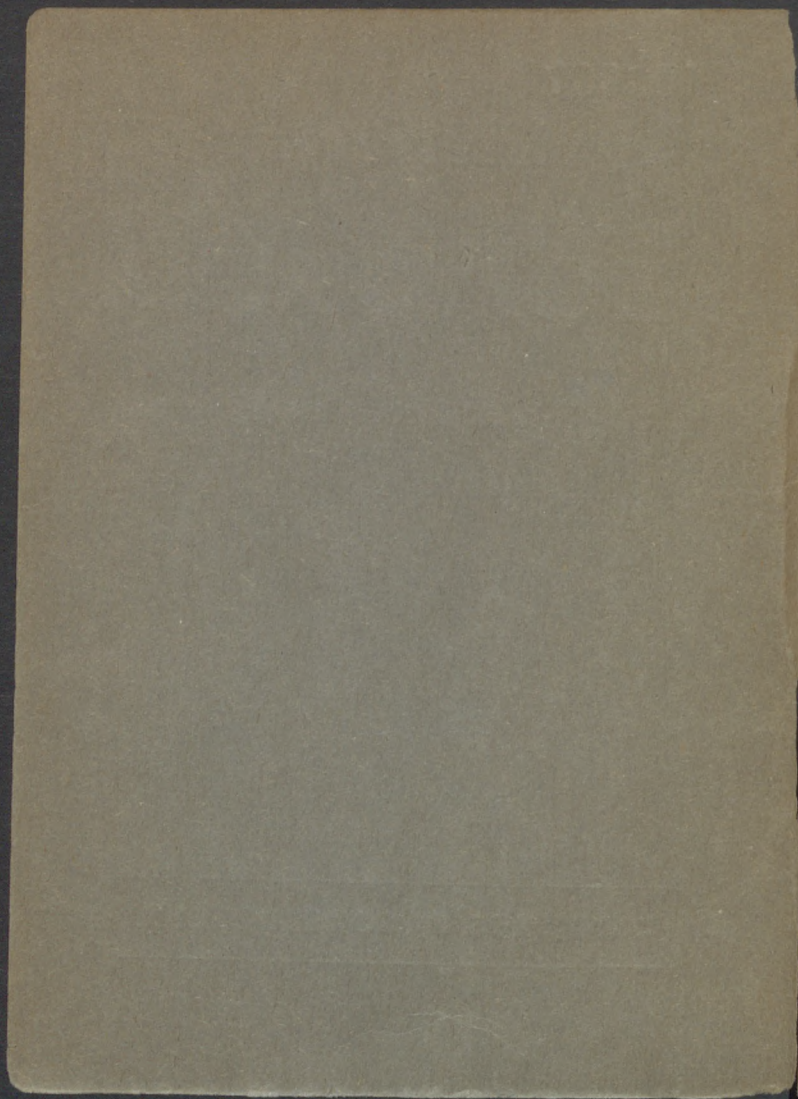
163997

MIKLÓSI JÚLIA

AZ ORVOS ÚTJA

Színmű 1 felvonásban

KATOLIKUS MŰSORSZOLGÁLAT

AZ ORVOS ÚTJA

Színmű egy felvonásban

IRTA

V. S. G. YUNG-MILL

FORDÍTOTTA

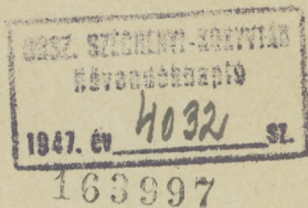
MIKLÓSI JÚLIA

1937

Kiadja a Katolikus Műsorszolgálat
az Új Ember Jószínházzal együttműködésében

— Színházakkal szemben kézirat. —

COPYRIGHT BY KATOLIKUS MŰSORSZOLGÁLAT
BUDAPEST 1947

Felelős kiadó: Magyar Ferenc

36830 — M. H. I. nyomdája. Felelős: Vézner Géza

Személyek:

Lukács, orvos

Demetrios }

Spiridion } görög főpapok

Teofilos, előkelő görög úr

Julius Aurelius, az antiochiai római légión
parancsnoka

Pál apostol

Andronike, Teofilos leánya

Midia, Andronike rabszolgája

Filos, Lukács szolgája.

Történik: Claudius császár uralkodása idejében,
Kr. u. körülbelül az 50. évben, ősszel, alkonyatba-
hajló délutánon, a kisázsiai Antiochiában, Lukács
házában.

Sz
gas ter
alkovsz
nek a
fedőve
szolt k
nagysá
polcain
Az eg
mentér
vekkel
szos k
mérleg
szarub
bacska

Eg
kárpitt
asztal

ében,
atba-
ukács

Szín: Lukács orvos házának egyik szobája. Tágas teremrészlet, amely a színpad jobboldali felében, alkovszerűen még hátra is nyúlik a fenéktérbe. Ennek a hátsó falánál: állvány, különböző nagyságú, fedővel letakart, görögstílusú, de díszítésnélküli, csiszolt kőamforákkal, ampullákkal és vázákkal. Ezek nagyság szerint csoportosítva állanak az állvány polcain, s mindegyiken ráfestett, görögbetűs felirat. Az egész: afféle kis ókori patika. A jobboldali fal mentén ugyancsak állvány, vaskos pergamentkönyvekkel. Az állványok előtt kis asztalka, azon kétaraszos kis faállvány kampóján: finomművű, serpenyős mérlegecske függ. A mérlegállvány mellett, kőből és szaruból csiszolt kanalak hevernek, s egy nagyobbacska homokóra áll.

Egészen elől jobboldalt: ablaknyílás, félrevont kárpittal, görögstílusú kerevet, ezelőtt pedig nagyobb asztal és székek.

A szín baloldali hátsó falában — amely tehát előbbre van, mint a fenék — két ablak között: ajtónyílás. Mindhárom nyílás fölött bronzrúdon függő, de most félrevont, s oldalra-kikötött kárpit. Az ajtó és ablakszárnyak, a fenék felé, teljesen kitárva. A nyílásokon tehát kilátni a nartex-re, azaz: az épület, oszlopokon nyugvó, fedett, terraszszerű előcsarnokára. Annak oszlopai között, virágokkal telt kőállványok teteje látszik. Ez voltaképen már maga a fenék-díszlet, amely az oszlopokon túl: a város lapostetejű házrengetegét mutatja, amfiteatrális völgyben.

A jobb hátsó ablaktól jobbra: asztalka, rajta tégelyek, festődeszka, ecsetek, s egy falpra festett, falhoz támasztott, féligkész: Pallas-Athéne-kép.

A szín baloldali falában, ugyancsak félrevont-függönyű ajtó. Az ajtó és a rivalda között: derékig-érő kőoszlop-állványon, Asklepios mellszobra.

Napfényes délután, majd a jobbról, s a fenék felől bepirosló alkonyat, végül hűnyőfényű, bíborszínű este.

Julius

Spirid

Deme

Spirid

Julius Aurelius: (csupaszarcú, őszülő, római főtiszt, vértben, oldalán karddal, szétvetett lábakon áll az Asklepios-szobor előtt. Sisakja az egyik jobboldali székben. Kiseidig unatkozva nézi a szobrot, majd ásít, megfordul, a szín közepére lépeget és a féligkész Athéne-képet veszi szemügyre. Rövid szemlélődés után az említett székhez merő fölveszi róla a sisakot, áttészi az asztalra, s leül a székre.)

Spiridion és Demetrios: (idősebb görög főpapok, a baloldali ajtón át belépnek, Filos-szal.)

Demetrios: (hátrafelé, Filos-szal beszélve) Szóval: hamarosan hazatér?

Spiridion: (meglátja a római, meghajol) Ó, gyönyörű perc, amely megadta, hogy köszönhetlek, nemes Julius Aurelius! (Meghajolva közeledik feléje.)

Filos: (fölszabadított rabszolga, a még mindig feléje-
forduló Demetrioshoz) Úgy van, uram, azt mon-
dotta rövidesen hazatér. Kegyeskedjetelek kevés
türelemmel lenni, nyomban itthon lesz! (Meg-
hajol, s el balra.)

Julius Aurelius: (miután fölállott, s római karlendítés-
sel, de inkább legyintve, köszöntötte a belépő-
ket) Ave, bölcs főpapok! (Tréfálkozva) Eddig azt
hittem, hogy a kegyes istenek, legalább ked-
velt főpapjaikat megkímélik az emberi nyava-
lyáktól. S most azt kell látnom, hogy ti is or-
vosra szorultok.

Demetrios: (meghajlással) Köszöntelek!

Spiridion: (visszaadja a bókot) Neked több érdemed
volna erre a kiváltságra, uram! Valóban méltó
volnál arra, hogy a hadak istene: mentesítsen
minden gyarló emberi fájdalomtól.

(Leülnek.)

Demetrios: Mi egyébiránt nem gyógyulásért kerestük
föl a kitűnő Lukács orvost, hanem jótanácsért.
Mert amily kiváló a tudományban, éppoly bölcs
a tanácsban. Új, barbár betörés fenyeget kelet-
ről, sőt már itt is van.

Spiridion: S itt az ideje, hogy gátat vessünk e veszedelemnek!

Julius Aurelius: (nevetve) Mit hallok? Nem is tudtam, hogy ellenség fenyegeti Galáciát! Pedig tán nekem — a légió parancsnokának — kellene elsőként tudnom! Hát hol az az ellenség, hogy megfúvathassam ellene a túbákat?

Spiridion: (sóhajt) Hiszen ha karddal lehetne vele végezni! Akkor nyugodtan alhatnánk. (Bókkal) Mert Julius Aurelius kipróbált vezéri tudása, vitézsége, és az ő győzhetetlen itáliai légiója: kezesség volna minden veszedelem ellen.

Julius Aurelius: Kíváncsivá teszel, tiszteletreméltó Spiridion! Ellenség? Amelyet nem fog a kard?

Demetrios: A Krisztosz-babonások terjeszkedésére gondolunk. Akiknek bárgyu eszméi és szokásai mindinkább beszivárognak hozzánk.

Spiridion: És ha nem teszünk ellenük, maholnap kiszorítják azt a csodálatos istenvilágot és életmódot, amelyet a hellén lélek, évezredek óta teremtet.

Julius Aurelius: Úgy. És — mit féltetek rajta? S mennyiben segíthet ezen Lukács, a testi kínok orvosa?

Spiridion: (méltatlankodva) Mit féltünk? Bocsáss meg, nemes római, kérdésed valóban csodálkozásra készítet! Hát nem-e Athén és Hellas adott fényt, világosságot, tudományt, művészetet az egész világnak, ezen a tájon? Nem ez építette-e, éppen ezt a ragyogó várost, Antiochiát is, amely ma második legnagyobb városa, a hatalmas császár világbirodalmának? Mi adtuk ezeknek a népeknek a hitet, az isteneket, a filozófiát, építészetet, muzsikát, mindent, mindent! És most ezeket, vagy legalább is ezek ősi tisztaságát fenyegeti a zsidók földjéről szerteszivárgó, zagyva eszmeáradat!

Julius Aurelius: Hm. De úgylátszik, eddig magatok se nagyon ügyeltetek ezeknek a tisztaságára. Attól tartok, későn kaptatok észbe.

Demetrios: (elhűlve) Hogy értsük ezt, uram?

Julius Aurelius: (vállat von) Én — római vagyok. Katona. A kard embere. Esetlen medve a ti finom mesterségetekhez képest. Nem is régóta szol-

gálok itt a keleti provinciákban. De azt még
nekem is észre kellett vennem, milyen messzire
estetek ti már, a hellén lélek tisztaságától.

Spiridion: (fölugrik a székén) Ó!

Demetrios: (hevesen előrehajol) Szólj világosabban,
uram!

Spiridion: (fészkelődve) Hiszen ez — vád!

Julius Aurelius: (szárazon) Eddig bezzeg nem sokat
törődtetek az ilyen idegen veszedelmekkel. Te,
tisztetetreméltó Spiridion, a Jupiter-templom
főpapja vagy, nemde?

Spiridion: Valóban, az.

Julius Aurelius: Nos, ha én görög volnék mint te, s
főként ha görög pap volnék, sose törődtem
volna bele abba, hogy a Zeus-templom, fokon-
ként: Jupiter templomává váljon.

Demetrios: Miért? Zeus és Jupiter — ugyanaz!

Julius Aurelius: Mondjuk. — Nektek mindenesetre így
kényelmesebb. Nekem: bálvány — bálvány.
Egyikben sem hiszek. Miért ne férne el, szám-
talan bálványotok, meg a bika, sakál és a kar-

... valy mellett: az a keresztfára szögezett, ember-
normájú isten is? Vagy csupán tőle féltitek a
hellén lélek tisztaságát?

Spiridion: De uram!

Julius Aurelius: (a föltett sisakja szíjját összehúzva)
Jómagam csak a sakált utálom, mert még sose
láttam sakált, amely ne lett volna undorítóan
— bűdös!

Spiridion: (a római körül tipródva) { Kérlek, ez sokkal
bonyolultabb,
semhogy ...

Demetrios: (kitárt karral) { Hallgass meg,
uram, hadd, be-
széljek ...

Julius Aurelius (elhárítva) Kicsit később, urak! Az
imént szólt a túba, esti őrségelosztás van, meg-
nézem, hogyan vonulnak fel a fickók. Remélem,
azalatt megérkezik Lukács barátunk is. (Indul
balra.)

Spiridion: (utánafut) Csak egy szót, uram!

Julius Aurelius: (megáll) Tessék!

Spiridion
sem

Julius Au
egy
Rón
Az
bal

Spiridion

Demetrio
fick
róm

Spiridion
mítl

Demetrio
Tal
kec
kec
veh

Spiridion
lán
sze
érn

Spiridion: Te, úgy — hitetlen vagy? Nem hiszel semmiben?

Julius Aurelius: Úgy van. Akárcsak ti. Azazhogy, van egy istenem: a kardom. És van vallásom is: Róma dicsősége, meg a katonabecsületem. Azt tisztetem, ezt megtartom. (Fejbiccentve el balra.)

Spiridion: (hápogva) Hát ez ... ez hallatlan ...

Demetrios: (sziszegő gyűlölettel) Faragatlan, nyers fickó! Gőgös barbár! (Megvetéssel) Egyszóval: római!

Spiridion: (fől-alá jár, fújva) Ezekre hát — nem számíthatunk.

Demetrios: (zihálva bámul ki a jobboldali ablakon) Talán a prokonzul mégis ... (Megfordul) Lukács kedvelt híve a prokonzulnak. S most gyöngéledik is, Lukács az orvosa, tehát könnyen ráveheti, hogy föllépjen a názáreti mótely ellen.

Spiridion: (megáll) Úgy van! Úgy van! Sőt még talán ezt a kardzörgető medvét is sikerül mellénkszelidítenie. Az orvosféle sok mindent el tud érni. S mint látod: nemcsak a légió sebesült

tisztjei, hanem maga a nagyhatalmú légióparancsnok is vele gyógyíttatja baját. (Megint mérni kezdi a szobát) S akárhogy is, de ma dülőre kell vinnünk a dolgot. Mert ha Lukács elmegy Athénbe, kicsúszik kezünkől az ifjúság! (Megáll a festmény előtt. Más hangon) Nem is rossz.

Demetrios: ugyancsak odaáll és oldalról, hunyorgva nézi) Igazad van. És meg is lehet rajta ismerni a szép Andronikét, noha Pallas Athenének festi őt Lukács barátunk. Egyébként mit gondolsz, tiszteletreméltó Spiridion: hozzáadja-e Teofilos úr, ezt a lányt Lukácshoz?

Spiridion: Azt hiszem, igen. Andronike láthatóan kedveli, s Lukács nem jelentéktelen férfiú. Különben is: Andronike özvegy. Asszony volt már, azt teheti, ami neki tetszik. Akár az apja ellenére is. (Kezébe veszi a képet) Te, ez meglepően jó. He! Addig buzdítottuk, ugratásból, ezt a jó Lukácsot...

Demetrios: (nevetve) ...s addig kacagtunk rajta pukkadásig a háta mögött...

Spiridion

(Me

a c

(Elő

stílu

Val

lám

Demetrios

me

Lukács: (

fér

cs

hiv

köz

ge

Spiridion

Juli

mu

Demetrios

bő

sz

ír

be

Spiridion: ... amíg csakugyan konyítani kezd hozzá.
(Megfordítja a képet, s meglepetten látja, hogy
a deszkalap hátán is van festmény) No nézd!
(Előbbi helyére támasztja a képet. Korabizánci
stílusban festett: Madonna, a gyermekkel) Hm.
Valami barbár anya képe — a gyermekével. S
lám: sokkal jobb, mint a Pallas Athéne.

Demetrios: (ugyancsak nézi) A végén még csakugyan
megtanulja a képírást is.

Lukács: (sietve jön balról. Negyven év körüli, komoly
férfi. Hóna alatt, fehér gyolcsba burkolt kis
csomagot hoz) Elnézést, barátaim. A prokonzul
hivatott. Még mindig a vértodulások... (Mi-
közben leteszi csomagját a hátsó asztalra) Ré-
gen vártok? Sajnálom.

Spiridion: (lepésen) Ó, nem unatkoztunk! A nemes
Julius Aurelius igazán épületes elmélkedéssel
mulattatott. — No, de a dologra!

Demetrios: Mindenekelőtt a jó hírt! Örvendj, nagy-
bölcsségű Lukács! Aristarchos barátunk, visz-
zatérvén Athénből, meghozta az akadeimeia
írását — holnap meg is kapod tőle — amely-
ben tudtadra adják, hogy kitárták kapujukat

előtted, s mielőbb odavárnak. Boldogok lesznek, hogy ezután Athén hírét gyarapítod tudományoddal!

Lukács: (helyet mutat a székeken) Igen?

Demetrios: S te csak — így? Te nem örülsz? (Leül.)

Spiridion: Persze, tudjuk, hogy te többre becsülöd az alexandriai akademeiát, de ne feledd, az athéni régibb, nagyobbíró, s az ott való működés sokkal nagyobb tisztesség. (Ugyancsak leül.)

Lukács: (szórakozottan) Csak azért gondoltam mindig nagyobb vággyal Alexandriára, mert, orvostudományok dolgában, az, ezidő szerint előttejár az athéninek. Mindenesetre nagyon köszönöm barátaim, hogy ti is fáradoztatok, e valóban meg nem érdemelt, nagyobb megbecsültetésem érdekében.

Demetrios: Csak semmi szerénység! Antiochia mindig büszke lesz arra, hogy Lukáccsal ő ajándékozhatta meg Athént.

Spiridion: Ám addig még természetesen el kell indítanod nemes küzdelmünket! A tiszta helleniz-

mu:
mítl
vez
cse

Lukács: (

Spiridion

har
köz
tás
zés
jese
lők
dod

Lukács: (

volt!

Demetrios
sürg

Spiridion

a da
ják:
utób
méi

mus nagyszerű, önvédelmi harca csak úgy számíthat sikerre, ha annak felvetője, seregszervezője, és első harcosa adja ki a parancsot a cselekvésre.

Lukács: (fölfigyelve) Miről beszéltek?

Spiridion: Ejnye, hát az idegen szellemi hatások elleni harcról! Nem ígérted-e meg, hogy egyebek között a Krisztosz-hívők közé is behatolsz, tanításaik, s egész szellemi fegyvertáruk kifürkészése végett? Hogy ezek ismeretében a legteljesebb eredménnyel vehessük föl a harcot velük is? S ennek már vagy négy éve! Vagy tagadod?

Lukács: (egyre ingerültebben) Dehogy tagadom! Így volt! De mit akartok evvel?

Demetrios: (szemrehányóan) S azóta is hányszor sürgöttünk?

Spiridion: Miközben immár végzetesen sürgössé vált a dolog! Ez a tarzusi zsidó, ez a ... mint mondják: Saulból lett Pál, valósággal feldulta legutóbb, egész Szíriát, és Galáciát, eszelős eszméivel! Likaoniában még a mi papságunk is

melléje állott, s bikát akartak áldozni tisztele-
tére!

Demetrios: Ami ellen azonban szerencsére ő maga
kelt ki a legélesebben, s maga is akadályozta
meg!

Spiridion: Az a baj, hogy átkozottul későn vettük
észre ezt a veszedelmet! Évekig nyugodtan ül-
tünk, és nevtünk a Krisztosz-hívők mozgoló-
dásán. Azt hittük, hogy ez a kergeség csak a
zsidókra ragad! De mióta ez a hóbortos, iz-
gága tarsusi bujtogató megjelent Galáciában,
azóta tömegekben özönlenek utána, s öntetik
meg a fejüket, a mi szerencsétlen görögjeink,
de még a rómaiak is!

Spiridion: (föláll és fújva jár föl s alá) Fölháborító!
Fölháborító! Cselekedni kell! Cse-le-ked-ni!

Lukács: (értetlenül nézi hol az egyiket, hol a másikat.)

Demetrios: (öklével az asztalra csapva) Mindenek-
előtt rá kell vened Julius Aureliust, vagy még
jobb, ha mindjárt a prokonzult, hogy fegyveres
erővel, sőt börtönrel és bakóval lépjenek föl e
babonás népséggel szemben!

Lukács:

Spiridion:

Demetrios:

Lukács:

Spiridion:

Lukács:

Demetrios:

Spiridion:

Lukács: (elhűlve) Mit beszélsz? Fegyverrel?

Spiridion: Igenis, fegyverrel! Miért ne? S a római logika is emellett szól! Elvégre, mint hallottam, azt az egykori, galileai ácslegényt is római prokonzul ítélte halálra, latortársaival együtt! Tehát római ököl fojtotta el azt a bizonyos jeruzsálemi lázadást!

Demetrios: Ha ez a bujtogatás akkor, vagyis tizenöt évvel ezelőtt ennyire veszedelmes volt a római birodalomra, akkor ma is az! Sőt, ma talán még veszedelmesebb! S akkor ugyanígy kell rá le-sujtani.

Lukács: (iszonyodva) Ilyesmit akartok?

Spiridion: Természetesen! Szét kell taposni őket! És ki volna ennek megértetésére alkalmasabb, mint te, a fényeselméjű férfiú, a prokonzul meg a légióvezér orvosa, s bizalmas embere?

Lukács: (fölháborodva) Hogy képzelitek ezt az örűlt-séget?

Demetrios: (fölpattan) Örűltség?

Spiridion: Te tétovázol? Aki elsőként kiáltottad el évekkal ezelőtt a vészkiáltást, hogy talpra,

gáttra, mert végeszedelemben van a hellén szellem, szétrothad a görög lélek?

Lukács: (kikelve) Igen, de nem ezért, s nem így!

Demetrios: (méltatlankodva) Engedd meg, de ez... ez nagyon furcsa fordulat!

Lukács: És... és én elsősorban nem is a vallást féltettem, hanem a hellén nagyság egyetemességét. S azt se hirdettem soha, hogy fegyverrel, börtönnel és bakóval védekezzünk — gondolatok és szokások ellen!

Spiridion: De mikor az idő sürget! Ránkgyulladt a ház!

Lukács: (hevesen) Értsétek meg, így nem lehet! Ezt nem lehet!

Spiridion: Szóval az egész küzdelem megindítója és lelke meghátrál, mert — gyáva!

Lukács: (ordítva) Vigyázz a szavaidra! (Erőt vesz magán) Hagyjuk ezt, urak. Szétszakad a fejem. Délben egy haldoklónál voltam, s tele vagyok... zaklató gondolatokkal.

Demetrios: Mit — gondolatok! Mikor ilyen veszet-

tül körmünkre égett a dolog? Most akarsz holmi tudományos problémákon rágódni?

Lukács: (kínálódva) Hagyjatok, mondom, hogy hagyjatok! Hát nem értitek? Össze kell szednem az eszemet! Hajnaltól kezdve nem volt megállásom. Nyugalomra van szükségem!

Spiridion: Nyugalom? Nincs többé halogatás! Elég volt! Jupiter a megmondhatója, mióta megy ez már így! Hát elég! Azt mondtad, hogy csatasorba állítod az ifjúságot, míg mi a véneket és az asszonyokat nyerjük meg eszméinknek!

Lukács: És nem tettem meg? Huszonkétszer gyűjtöttem össze Antiochia görög ifjait! Kimondották, és tartják is fogadalmukat, hogy görög szokások szerint élnek, görögül szólnak, és eltéphetlen láncszemekként kapcsolódnak egymásba, a görög lélek erősítése végett!

Demetrios: Köszönet és hála érte!

Lukács: S mit tettetek ezalatt ti? Kirúgtatok egyetlen egyet is, állatbálványaitok, és szent-állataitok közül?

Demetrios: Kérlek, kérlek...

Spiridion: (Demetrioshoz) Majd én! (Lukácshoz) Igen! Köszönet fáradozásodért! S azért is, hogy megnyerted ügyünk élére, a kegyelmes Teofilost. De éppen azért, mert minden készen áll, s ég a vágytól, hogy cselekdjék: percet sem vesztegethetünk tovább!

Lukács: De én...

Demetrios: Szót se! Véget vetek ennek a huzavonának! S nem is kérünk már tőled egyebet, csak ennyit: ígértesd meg a prokonzullal, hogy... ha szétugrasztiuk tanyáikról a Krisztosz-hívőket, semmiféle megtorlás nem ér miatta.

Demetrios: { Helyes! Helyes! Ennyit igazán megtehetsz!

Spiridion: { A többit pedig bízd ránk! Mi majd nekizúdíjuk az ifjúságot annak a kerge nyájnak!

Lukács: (tombolva) Örültek! Örültek! Ebből nem lesz semmi! Az ifjúság csak az én szavamra mozdul! Az ifjúság — az enyém!

Demetrios: Majd megmagyarázzuk nekik, hogy te... te, tudom is én miért, belebújtál megint a tudományodba, tehát nélküled kell cselekednünk!

Lukács: (hatalmas erővel) Megtiltom! Érted? Megtiltom! S ha mégis megkísérlitek, magam állok az ifjúság élére, s majd meglátjuk, kinek a szavára hajt!

(Dermedt csönd.)

Demetrios: (hidegen) Ezek után nincs más hátra, minthogy a kegyelmes Teofilost is fölvilágosítsuk erről a ... erről az érthetetlen megtorpanásodról, s döntsön ő! Remélem még módja lesz arra, hogy athéni meghívattatásodat is újból fontolóra vétesse ...

Spiridion: (indulásra készen) Úgy van! Ez a legsürgősebb tennivaló!

Lukács: (lángoló fölháborodással) Ó! Fenyegettek? És — evvel? Tán még köszönetet is vártatok azért a nagy kegyért, hogy — mint gondoltátok — ti egyengettétek utamat az athéni akade-meirá? Tévedtek! Hol voltatok ti, amikor Athén már levelezett velem, a lepra-vizsgálataim dol-gában? Én ugyan csak szerény orvos vagyok, de köszönnivalóm, az élő Istenen kívül — senkinek sincs! S ha kedvem tartja: széttépem és odavágom a lábatok elé, az egész athéni meg-

hívást! Én úgyis, embereket akarok gyógyítani — nem pedig hírnevet hajhászni! Ebben pedig nem akadályozhat meg senki! Értitek? Senki!

Demetrios: (Spiridionhoz) Azt hiszem ezek után — nincs itt már dolgunk. Ügylátszik, a legjobb görög is el tud tántorodni. Ez amit itt láttunk, enyhén kimondva is — árulás! (Indulnak.)

Lukács: (ökölberándult kézzel vadul utánukdobjan, de roppant erővel legyűri indulatát. — Rekedten) Adj hálát a pajzsodnak, Demetrios! Nagyon erős pajzs, bezúzhatatlan. A vendég sértetlensége. De vigyázz, ki ne mondd ezt a szót — e falakon kívűl!

Demetrios és Spiridion: (göggösen el, balra.)

Lukács: (zihálva néz utánuk, majd a székekhez tántorog, lezökken előbbi helyére, és kimerülten húnnya le a szemét. Kis idő múlva föl pattan, az ajtóhoz siet, s kiszól) Filos!

Filos: (az ajtóban) Parancsolj, uram.

Lukács: Szaladj át a kegyelmes Teofil úrhoz. Tudjad meg, nem volnék-e terhére, ha néhány percre átmennék hozzá? Jelentsed, hogy sűr-

gős dologban. (Tekintete a festményre esik)
Várj! Ki fordította meg ezt a képet?

Filos: (meglepetten) Csak a tiszteletreméltó főpapok
tehették. Bizonyossággal emlékezem, hogy ami-
kor bekísértem őket, még az Athéne-kép volt
kifelé.

Lukács: Úgy. Értem. Hát csak siess! (Visszafordítja a
képet.)

Filos: (el balra, de nyomban ismét kitarja az ajtót, s
beszól) Julius Aurelius úr! (Bebocsátja a római-
t, s beteszi utána az ajtót.)

Lukács: (meghajol.)

Julius Aurelius: (római köszöntéssel üdvözl.)

Lukács: Használt, uram?

Julius Aurelius: (leteszi sisakját az asztalra, s vállból
forgatja a kinyújtott jobbkarját) Idenézz! A kar-
domra mondom, te vagy az első orvos, aki el-
találtad az orvosságát. A bedörzsölőszered,
meg az a boszorkányos borogatásod pompás
valami, hanem a húsétel csökkentése, megmon-
dom, nehezemre esik! (Leül.)

Lukács: (mosolyogva) Pedig a bedörzsölés és borogatás, csak avval együtt használ.

Julius Aurelius: Bolondság! Mi köze a gyomromnak a vállforgóm, meg a könyököm fájdalmához?

Lukács: (miközben a patikájához lép, s egy nagyobbacska amforából, egy arasznyi-nagyságú ampullába tölt valamit) A te bajod, uram, az öreg katonák sajátos baja. Izületek, csontok, forgók fájdalma. Kietlen táborozások emléke. (Fadugót nyom a kis ampullába és az előlálló asztalhoz lép vele. Nyújtja az ampullácskát) Íme: a további bedörzsöléshez. S utána természetesen borogattasd, uram!

Julius Aurelius: (fölkáll, kézbeveszi a sisakját, meg az ampullát) Köszönöm. Hallom, Athénbe költözöl. Sajnálom, mert a légio őszintén megkedvelt. De persze örülök, mert az érdem jutalma.

Lukács: (szárazon) Alexandriába vágytam valaha. Az ottani akadémia ezidő szerint, sokkal előbbre van.

Julius Aurelius: No de: Athén mégis csak nagyobb tisztesség! Más ember — hallod-e? — a bőrből ugrana ki örömeiben!

Lukács: (sóhajtva) Lehet. — S ha csak a hírnév kápráztatna, rohanva-rohannék, s azt mondanám: elértem a legnagyobbat, amit orvos és ember elérhet.

Julius Aurelius: No és? Ez nem elég?

Lukács: Sok, uram. És kevés. Dicsőségnek sok — de érdemnek és életnek, kevés. Félévvel ezelőtt még hevesebben dobbant meg a szívem, ha a régi, régi álmomra csak gondoltam is. Athén! Minél előbb: Alexandria, vagy Athén! A világ leghíresebb akademeiái! Világhír hordja majd szét a nevem! De ma... (Vállat von.)

Julius Aurelius: (hátralép) Nem értelek!

Lukács: Rájöttem arra, hogy nem a hír, mégcsak nem is a pusztá tudomány az, amiért érdemes élni. Nem ez az, amiért valóban elmondhatják holunk után: „Ember volt, mert embermódon élt!” — Más az, amiért érdemes élni.

Julius Aurelius: És az?

Lukács: A gyógyítás maga. Az emberkín, emberjaj, embernyomor gyógyítása. Alacsonyabb fokon az, hogy hány ember kínját enyhítettük, hányat

emeltünk föl, hányat vigasztaltunk meg, s hány-
nak adtuk vissza a nyájas mosoly tiszta békes-
ségét? Magasabb-fokon: világgyógyítás. De
hát ki szárnyal föl — odáig?

Julius Aurelius: Szépen beszélsz, és nemesen gondol-
kozol, Lukács. S bámulok, hogy ez — Antiochiá-
ban hangzik el! Mert ti, itteni görögök, mind
szépen beszéltek, de a szavak mögött rothad
a világotok. S főként Antiochia. Ne haragudj,
de én csak egyenesen tudok szólni.

Lukács: (búsan) Nem haragszom. Tudom. (Sóhajt.)

Julius Aurelius: (fölteszi sisakját, összehúzza állszíj-
ját s búcsúra emeli kezét.)

Lukács: (utánalép, s tétovázva) Ha ... szabad, még
egy szót, uram!

Julius Aurelius: (megáll.)

Lukács: (tipródva) Nem is tudom, hogyan kezdjem.
Nézd, uram, én egész életemben az emberek
életéért viaskodtam. S minél mélyebben kutat-
tam az élet erőit, annál mélyebben bonyolód-
tam bele rejtelseibe. Ma már tudom, hogy ez,
vagyis az élet lényege, magában megfejtethet-

len. Ám a halál lényegének megfejtése, talán kezünkbe adja az élet titkának kulcsát is.

Julius Aurelius: És ezt tőlem, az egyszerű és nyers katonától véled megtudni?

Lukács: (közeleblépve) Nem, nem. De te, uram, talán nálam is többször láttad a halál arcát. Úgy értem: sok száz, vagy sok ezer embert láttál haldokolni.

Julius Aurelius (kicsatolja sisakszíjját, leteszi az ampullát, majd meg a sisakot az asztalra) Ez igaz.

Lukács: Látod. S bizonyára különböző földek, tájak és népek embereit?

Julius Aurelius: Sose gondoltam rá, de: igen. Tán húsfélét is. A cirkuszok gladiátorain kívül, láttam meghalni gallusokat, germánokat, panoniai keltákat, trákokat, szlávokat... Azután: makedonokat, utóbb meg, ki tudná megmondani, hányféle levantinus-fajtát. És hát persze, az én római legionáriusaimat.

Lukács: (alig fékezhető türelmetlenséggel) És... és... volt ezeknek a haldoklásában valami — hasonlatosság? (Gyorsan) Nem, nem a külső jelekre

gondolok. Arra, vajjon a haldoklók végtusájának lefolyásában tapasztaltál-e valami közöset? Valamit, ami mindegyiknél ugyanaz?

Julius Aurelius: Közöset? — Nem. Ha csak azt nem veszem, hogy egytől-egyig gyötrődtek. Az arcuk görcsbe torzult, hörögtek, jórészüik üvöltött, vagy legalább is nyögött, másrészüik meg átkozódott, kínjában, dühében és félelmében.

Lukács: (legyre türelmetlenebbül) Igen! Ez az! Folytasd, uram!

Julius Aurelius: Mást... másra nem igen emlékezem. Talán egy-kettő, ha akadt köztük, aki néma, vagy hetyke, sőt éppen tréfálkozó nyugalommal halt meg. De ezeken is látszott, hogy csak ropant önuralommal erőltetik magukra nyugalomukat. A szemükben ugyanaz a szörnyű rettegés remegett, mint a többiekében. Szinte állati rémület, valami ismeretlenségtől való izonyodás.

Lukács: (hevesen) Ez az! Ez az! (Hadarva) És más-képen, mondjuk mosolyogva, megbékélt derűvel, vagy éppen örömmel, avagy átszellemült várakozással haldokló embert, egyet se láttál?

Julius

Lukács:

Julius A

Lukács:

Julius Aurelius: (fölkapja a fejét) Várj csak! Most, hogy mondod... igen, igen, az a kettő... Tavalyelőtt, mikor a főniciai tengeri rablók partmenti barlangjait füstöltük ki, akkor az elesett huszonhét katonám közül kettő, csakugyan így... ahogy te mondod, mosolyogva halt meg. Az egyik még kérte is az orvost, hogy ne bajlódjék a sebeivel, hiszen valami — boldog út előtt áll. Utóbb még beszélgettünk is erről a két, furcsa legényről.

Lukács: (az izgalom tetőfokán) Ó! (Hosszú léptekkel végigszáguld a színen, majd vissza) Igen! Tehát ugyanez... ugyanígy... Az esetek tökéletesen egybevágnak! Tehát a negyvenkilencedik és ötvenedik eset! (Megáll, lelkendezve) Ötven eset! És nincs köztük kivétel! (Hirtelen az egyre inkább ámuló római elé toppan) És mondd, uram, úgy-e az a két legionárius: nem római volt!

Julius Aurelius: (szemhúnyásnyi gondolkodás után) Csakugyan nem. De miért kérdezed?

Lukács: (megint föl-alá száguld izgalmában) Természetes! Természetes! Minden egybevág! Újra

megáll Julius Aurelius előtt) Az a két katona:
erre a vidékre való volt!

Julius Aurelius: Nem egészen. Az egyik alkalmasint
szír törzsbeli lehetett. Barnabőrű, szakállas
óriás. Veterán. A másik: párductestű, karcsú
legény. Méd volt-e, vagy arameus, nem tudom.
De nem római.

Lukács: Szóval: keleti! Más nem is lehetett. Vagy ha
más lett volna, csak olyan lehetett volna, aki
a legutóbbi tizenöt évben, itt: a keleti provin-
ciákban szolgált!

Julius Aurelius: (vállát vonogatva) Ki tudná megmon-
dani, melyik galileai, vagy judeai sárfészekben?

Lukács: (elborulva) Persze, persze. (Fölvillanó szem-
mel) De ha... elmondanék egy-két ilyen város-
nevet, eszedbe jutna, melyikben állomásoz-
hatott?

Julius Aurelius: Nem értem ugyan, miért olyan fon-
tos ez, hogy egészen belehevülsz, de talán...
Egyébiránt várj csak: a szír legionáriust, tréfá-
ból, Öntözöttfejűnek csúfolták a társai.

Lukács: (összecsapja a kezét) Á! És? És?

Julius

Lukács

Julius

Lukács

Julius

Lukács

Julius

Lukács

Julius

Julius Aurelius: Úgy rémlik, mintha azt mondták volna róla, hogy egy időben Jeruzsálemben szolgált. Az Antonia-várban.

Lukács: (forró diadallal) Tudtam! Tudtam! Hát persze: Jeruzsálem! (Izgatottan nyel) És a másik legény?

Julius Aurelius: (elképedve) Egyre furcsább vagy, görög! Mi fontossága van ennek?

Lukács: Ó, ha tudnád! (Könyörögve) Próbálj visszaemlékezni, uram! Hebronban? Macherontéban? Jerikóban?

Julius Aurelius: (mindegyik névre tagadóan rázza a fejét.)

Lukács: Szichemben? Gadakában? Názáretben?

Julius Aurelius: (mint előbb) Nem. Csupa sose halott név.

Lukács: (lélekzet után kapkodva) Kánában? Magdalában? Kafarnaumban?

Julius Aurelius: (felkiált) Állj! Kafarnaum! Hogy a csudába jutott eszedbe, ez az Isten tudja, hol fekvő, rongyos fészek? De az! Kafarnaum!

Lukács: (elkapja és megrázza a római kezét) Köszönöm, uram, köszönöm! (Kitörve) Ötven békésen meghaló ember! Ötven boldog halál! Negyvennyolc az én megfigyelésem, kettő a tied! És egytől-egyig ugyanonnét ered! Nyolc-tízféle faj, nemzetség és törzs, mindenféle életkor, férfiak és nők, de ebben az egyben: mégis mind ugyanaz! Mert az a te két legionáriusod is csak ott szívhatta magába az új lelket! (Támolyog az izgalomtól) Jeruzsalem és Kafarnaum! De lehetett volna Názáret, vagy Betlehem, vagy Jerikó, egész Cis- vagy Transjordánia! Bizonyos, hogy öntözöttfejű volt a kafarnaumi katonád is! Ötven eset! — S ötven kivétel nélküli eset, már nem feltevés, hanem tantétel! Erős tantétel!

Julius Aurelius: (megdöbbenve) Térj magadhoz, barátom! Olyan vagy, mintha megzavarodtál volna!

Lukács: (megkapaszkodik egy székben) Állj... állj meg, forgatag! (Mint aki álomból ébred) Bocssáss meg, nemes Julius Aurelius... De te ezt nem értheted meg...

Julius

Lukács

Julius

Lukács

Julius

Lukács

Julius Aurelius: Csak annyit sejtek, hogy valami új, tudományos tételre bukkantál rá. Örjítő boldogság lehet. És hogy éppen ezzel toppanhatsz be Athénbe, az akademeiára.

Lukács: [végigsimítja a homlokát] Athén? Akademeia? (Maga elé meredve) Hol vannak már ezek? Milyen hirtelenül elszakadtam... mindentől. Milyen messzire sodródtam... az utolsó tíz percben... S milyen... világosság lett itt... egyszerre...

Julius Aurelius: (Hozzálép. Aggódva, melegen) Ülj le, barátom. Az orvos ugyan te vagy, de most neked volna szükséged orvosra. (Megfogja Lukács kezét, s lenyomja egy székbe) A kezed mint a tűz, reszketsz, s a homlokod merő veríték.

Lukács: (mint előbb) Tudom... Ó, ha tudnád, mi ment végbe bennem...

Julius Aurelius: (mosolyogva) Tudom. A felfedezés!

Lukács: (legyint. Még mindig kábulatban) Dehogy. Több. Sokkal több. Megtaláltam! Világosan látom az igazságot. Alfától—Omegáig. Az egész igazságot. És az egyetlen utat. Meg az igaz... életet...

Julius Aurelius: (mellette áll, s a vállát veregeti) Hát csak csillapodj. Veled maradok amíg megnyugszol.

Lukács: (fölnéz rá) Köszönöm, uram, jó vagy. De — ne hidd ám, hogy megzavarodtam. Inkább most tisztult ki bennem minden.

Julius Aurelius: (leül vele szemben) Igen, mondottad. Valami végső igazságról szóltál. Vajjon mi az? Vagy még — titok.

Lukács: (mosolyogva) Ó, egyáltalán nem! Sőt, hirdetni kell. Kiáltani! Ordítani! Hogy mindenki megtanulja. Az egész emberiség. És megtanulja benne a mosolygó szenvedés, és a boldog halál titkát is.

Julius Aurelius: Eszerint, úgylátom — elmondhatod.

Lukács: (halkan) El. De egyelőre ... köztünk maradjon.

Julius Aurelius: Számíthatsz hallgatásomra.

Lukács: (gyónásszerűen) Én a népemért élek, Julius Aurelius. Meg akartam gyógyítani testi, lelki nyavalyáiból. Egészségesse és görögge akartam tenni. Újból görögge. A régi Spárta egész-

sége, s a régi Athén szellemi tisztasága lebegett előttem, mai fertőjében. Bizonyára tudod, mennyi itt nálunk, egyebek között a bélpoklos. Mi orvosok leprának hívjuk. Elindultam hát, hogy megfojtsam a leprát. (Kis szünet után) De tudod azt is, milyen zagyva förtelemmé vált a régi, görög istenhit, s vele egész erkölcsünk is.

Julius Aurelius: Akár a mienk. Csak ti már jobban bűzlötök.

Lukács: Vissza akartam hát szorítani, minden idegen babona és szokás beszivárgását. Elindultam tehát, hogy birokra keljek a babonával is.

Julius Aurelius: Értem.

Lukács: Mindkét vállalkozásom, csodálatosképen, ugyanarra az útra vitt. Előbb: a lepra-vizsgálódásaimmal. — A mi tudományunk nem emlékezik olyan esetre, hogy egyetlen leprást, vagy ahogy a nép nevezi, bélpoklost is sikerült volna valakinek meggyógyítani. Vagy hét-nyolc évvel ezelőtt azután híre jött, hogy a jordánmenti provinciákban, valami názáreti-származású ácslegény, majd annak egyik-másik tanítványa, egyszerű kézzel, vagy pusztán szóval,

egész csapat leprást gyógyított meg, percek alatt.

Julius Aurelius: (töprengve) Ez nem ugyanaz a mende-monda, amely valami ácslegény jeruzsálemi kivégzése körül támadt? Valami olyasmit regéltek akkor, hogy a zsidók közt holmi belső harc támadt egy furcsa ácslegény körül, akit azután fára szögeztek. Meg, hogy ez föltámadt volna halottaiból, s más efféle. Gondolom, Pontius Pilátus volt akkor a prokonzul Jeruzsálemben. Lehet vagy tizenöt esztendeje a dolognak. Mi akkor a pannoniai limes-ek mentén verekedtünk, a határokon át be-becsapó, trák, meg illir törzsekkel, hát nem nagyon ügyeltünk ilyen távoli, apró dolgokra.

Lukács: Itt se sokat adtunk rá. Pedig — s most már egész világosan látom — ott, akkor, megfordult a teremtetett ember sorsa.

Julius Aurelius: (hitetlenkedve) Ugyan? És ezt te mondd, a legtisztábbfejű görög, és legügyesebb orvos, akit valaha ismertem?

Lukács: (fokozódó hévvel) Mondd, uram, mit gondolnál te a felől az ember felől, akiről bizonyos

— mert ezt kétségtelenül megállapítottam —
hogyan leprásokat, inaszakadtakat, vakonszülöt-
teket, és némákat gyógyított meg?

Julius Aurelius: Ejnye, hát azt, hogy: csodálatos
orvos!

Lukács: De ezek a bajok, mai tudományunk szerint,
s talán a világ végeztéig is: gyógyíthatatlanok!
Mit gondolsz hát arról, aki mindezeket megtette,
sőt egynémely tanítványa hasonlókat cselek-
szik! Pedig ezek csak egyszerű emberek.

Julius Aurelius: (a fejét vakarja) Mit szóljak? Mon-
dom, hogy én csak a hadakozáshoz értek! Te
mit szólsz hozzá?

Lukács: Ez a kérdés marcangolt, kerek hat év óta.
A lehetetlenség valóráválása. (Szünet után) Ám
a másik úton is ugyanebbe a valakibe ütköz-
tem. Ebbe a holtakat föltámasztó, majd maga
is föltámadt, s végül az ég felhőiben eltűnt
valakibe.

Julius Aurelius: (föhláll) Ezek — megtörtént dolgok?

Lukács: Hosszú ideig magam is agyrémeknek tartot-
tam őket. Ám közben Antiochiáig ért a rejtelem.
S megint az orvost ragadta torkon bennem.

Julius Aurelius: (leül, s Lukácsra mered) Beszélj!

Lukács: Hat évvel ezelőtt láttam az első mosolygó szenvedőt. Kevéssel utóbb: az első boldog haloklót. Megdöbbenő és érthetetlen dolgok. — Azután egyre gyakrabban találkoztam a szenvedés mosolygó arcával. S pontosan ötszáz-huszonöt ember halottaságánál ültem azóta, virrasztva, tépelődve, pattanásig feszült figyelemmel. Ezek közül négyszázhetvenhét halokló, ordítva, átkozódva, vagy nyöszörögve, a szemében irtózáttal, ment át az elmúlásba. Negyvennyolcnak az arcán azonban: ámulva láttam a boldog halál képét.

Julius Aurelius: (megint föláll, s megdöbbenve) Az állat is mind ugyanígy szenved, és csupa rémület a szeme, haláltusájában! Nyilván ez az ősi törvénye az elmúlásnak! Hát akkor hogyan lehet, hogy másként is... Mi ez hát?

Lukács: Ráriadtál te is? Én hat év óta kérdezgetem ezt. És kerestem azt a rejtelmes erőt, amely meg tudja édesíteni a szenvedést, s boldoggá tudja tenni a halált. Mert ez az erő, ez a hatalom, ez a valami, vagy valaki: a legnagyobb

áldása a világnak! Ennél többet, nagyobbat senki, semmi sem adhat az embernek. Hiszen ebben el tudunk különbözni az állattól, az állat élettörvényeitől! Ebben válhatunk másokká! Valóban: emberekké!

Julius Aurelius: (az asztalra támaszkodva, izgatottan)
Úgy van! És?

Lukács: Miben volt hát más az a negyvennyolc, meg a te kettőd? Ez volt a nagy kérdés kezdettől fogva. — Újból és újból átnéztem a följegyzéseimet. Fajra, származásra, korra, nemre nézve: egészen különbözőek voltak. Csak ebben az egyben egyeztek. A boldog halálban.

Julius Aurelius: Ember beszélj!

Lukács: Csak egy percet még! Mikor a hellén lélek gyógyítása végett vettem föl a harcot minden külső hatással: behatoltam a megöntözöttfejűek közé is. S ott megint ugyanabba a körbe jutottam. A gyógyítás, mosolygó szenvedés és boldog halál csodáinak körébe. Ámulva láttam új világukat! Uram, ezek igazi emberré emelik az állattá züllött embert. Zsidót, szírt, görögöt,

rómaít, férfit és nőt, szabadpolgárt és nyomorult rabszolgát egyaránt! Mindenkit!

Julius Aurelius: De mi az, amit észrevettél annál a negyvennyolcnál, meg az én kettőmnél? S mi az a szó, amelyet a mai haldokló elsőhajtott?

Lukács: (fölkáll, remegve, s hitvallásszerű áhítattal) Egytől-egyig Krisztosz-hívők voltak. S a szó, amely elrebbent ajkaikról, az ő keresztfeszített Istenük arámi neve volt: Jézus...

Julius Aurelius: (megrebben, lassan megfordul, gépiesen leül, és lehajtja a fejét. — Szünet után) Így... ilyen módon még sohase hallottam róluk beszélni. — Ha a fülem jól hallott... azt mondotad, hogy Istenüknek tartják a — keresztfeszítettet. De hiszen a keresztfeszített, ha jól tudom, éppen az az ácslegény. Tehát ember. Ember pedig nem lehet — Isten.

Lukács: De Isten — lehet ember. Ha akarja, járhat köztünk emberformában. Hiszen mindenható.

Julius Aurelius: (hallgat, majd rekedten) Hallod-e, görög? Te a legeszebb ember vagy, akivel valaha találkoztam. És te, te, aki mindent rostjaira boncolsz kegyetlenül józan és borotvaéles

Lukács:

Julius Aurelius:

Lukács:

eszeddel, te, éppen te, el tudod hinni, hogy az az ácslegény, az az anyaszülte ember: Isten volt?

Lukács: És te el tudod hinni, hogy az a meredt kőszobor, amely Jupiter templomában áll, s amely azelőtt, otromba, alaktalan márványtömeg volt a föld gyomrában: Isten? Azért, mert egy ember vésője és kalapácsa formát adott neki: most már — Isten? És (széles mozdulattal a város felé) ez az örült város el tudja hinni, a Pallas-Athenének elnevezett kődarabról, vagy az Anubisznak elnevezett sakálról, avagy az élő bikáról, hogy az: Isten?

Julius Aurelius: (vállat von) Hogy azok mit hisznek, nem tudom. Azt hiszem, semmit. De hogy én nem hiszek, sem az egész Jupiter-pereputty istenségében, sem más, embercsinálta istenben, azt tudom. Hiszen egyetlen ilyen isten, vagy bálvány sem mozdított meg még egyetlen szalmaszálat sem a világon.

Lukács: Akkor hát ugyanezek közé sorolod, azt a kétségtelenül földönjárt, kétségtelenül leprátgyógyító, bénaságot, született vakságot meg-

szüntető, három holt embert, majd meg önma-
gát is kétségtelenül föltámasztó, s végül a felle-
gek közt eltűnt valakit is? Azt, aki bár-
csak ácslegényként bukkant föl közöttünk, s
aki mégis: tizenöt év után is csodákat tetet ta-
nítványaival; és hittől hívő követőinek megadja
a legnagyobb gyógyítást: a kín nélküli életet
— a mosolyogva viselt szenvedésben? S végül
megadja a hihetetlen, az embernek a természet
fölött való döntő győzelmét: a boldogan kö-
szöntött halálban? A kő, a bálvány, a bika és
a sakál közé sorolod ezt is?

Julius Aurelius: (nagyon mélyről jövő hangon) Meg-
rendítenek a szavaid, Lukács. Ha nem te mon-
danád, szót se hinnék ezekből! (Lehúnyja a
szemét, s elhárító kézmozdulatot tesz) Forog
velem a világ... (Kinyitja a szemét) Nagyon
sokat, és mázsás dolgokat mondottál egyszerre.
Ha ez mind így volna, akkor tizenöt évvel ez-
előtt, mialatt mi a pannoniai limes-ek mentén,
ostoba kis csetepatékban fecséreltük a vérün-
ket és napjainkat; mialatt a császár a cirkuszok
véres, vagy henye mutatóványai közül diktálta
három világrész sorsát; s mialatt ti itt kalmár-

Lukács:

Julius A

Lukács:

Julius A

ma-
elle-
bár-
nk, s
t ta-
adja
letet
égül
észel
kö-
a és

kodva, féldrachmás hasznokon civakodtatok és
bikák előtt öldöstétek áldozatállataitokat; te
pedig borogatásokkal, füvekkel, meg unatkozó,
nyűgös emberekkel bibelődöttél; szóval mialatt a
rongy világ még rongyabbul folydogált: azalatt
a jordánmenti provinciák nyomorult szikla- és
sárfészkeiben Isten járt, és ez az Isten — új
utat mutatott az embernek.

Lukács: Szó szerint ez történt!

Julius Aurelius: Ám, ha ez igaz: akkor az az Isten,
nyilván — többől megváltoztatja a világot.

Lukács: (kinyilatkoztatásszerűen) Aki követi: az meg-
változik. Ember lesz a félállatból, s a földi élet
után, üdvözü.

Julius Aurelius: Jó. Ám egy dolgot még így sem értek.
Azt, hogy ha az az Isten, már avval az áldott
szándékkal jött, hogy megenyhíti, mosolygóvá
szelidíti a szenvedést, félelemhélkülivé teszi a
halált, miért nem rendezte úgy, hogy minden
ember, egyszerre és magától részesedjék ezek-
ben? Minden tanítás, küzködés, és fáradság
nélkül? Megtehetette volna ezt is — ha Isten —
hiszen mindenható!

Lukács: Meg. De akkor mi érdeme volna az embernek a megváltásában? Mivel érdemelné meg Isten rokonságát? Ő azt akarja: együtt az emberrel! Ő azt akarja — ó, áldott, áldott bölcsesség! — hogy küzködéssel törtessünk feléje! Gondban, bajban, lemondásban és szenvedésben méltóvá nemesedve jussunk el hozzá. S mivel végtelenül jó: mindjárt könnyűvé teszi e szenvedést is, és mennyei születésnappá a halálunk napját. Nem tagadhatod: ez valóban isteni gondolat! Ember nem találhatta volna ki! Az egész így együtt: a tökéletes harmónia!

Julius Aurelius: (a sisakja, meg az ampullácska után nyúlva) Nem — térítő vagy te?

Lukács: (meglepetten) Miért?

Julius Aurelius: A hév, a lendület, amellyel...

Lukács: (zavarban, tiltakozva) Nem, nem! Az én fejemet nem érte a vízük... Orvos vagyok!... A gyógyítás... a, a segítőszándék...

Julius Aurelius: (föhláll) Éjfélig is elhallgatnálak, de... mennem kell. Majd legközelebb, ha kedved tartja... (Fölteszi sisakját, magához veszi az ampullát) Köszöntelek! (El balra.)

Lukács: (meghajol, ajtóig kíséri vendégét, majd beszólítja szolgáját) Filos!

Filos: (be balról.)

Lukács: Otthon találtad Teofil urat?

Filos: Azt felelte, hogy éppen hozzád készül, uram.
Esti sétáját úgyis erre teszi, s benéz.

Lukács: (bólint.)

Filos: Bár ha szabad szólanom, alkalmasint késik majd, mert nyomban azután, hogy eljöttem tőlük, a tiszteletreméltó Spiridion és Demetrios főpap urak keresték föl.

Lukács: (fejrezenéssel) Úgy? (Sóhajt) Jó. Elmehetsz.

Filos: (meghajol és el.)

Lukács: (fordul, megfordítja festményét és közelebből, meg távolabbról nézegeti a Madonnát.)

Filos: (ajtót tár és beszél) A kegyelmes Teofil úr!

Lukács: (hirtelen megfordítja a képet és vendége elé siet.)

Teofilos: (idősebb, előkelő, görög úr) Magamtól is jöttem volna, de üzeneted, majd meg a főpa-

pok látogatása után, méginkább kötelességemnek éreztem...

Lukács: (meghajol s helyet mutat) Nagy hálára kész-tetsz.

(Leülnek.)

Lukács: Minthogy a főpapok már jártak nálad...

Teofilos: (élénken) Igen, hát miféle kavarodás van? Egészen zavarosan beszéltek... Az ifjúság megmozdítását természetesen megtiltottam.

Lukács: (fölkáll, sóhaj) Mondd, uram, akit bátyámként tisztелеk, s akit érdemetlenül barátságodra méltatsz, mondjad, volt valaha szó arról, hogy az Új Hellas Társaság, bármily esetben is, karddal, bakóval, börtönnel, erőszakkal szolgálja cél-jait?

Teofilos: Ugyan! Ilyesmihez nem is adtam volna a nevemet. De magad, mint a szövetekezés alapf-tója sem hoztad volna létre azt, ilyen műkö-désre.

Lukács: Köszönöm, uram! Akkor nem is érdemes to-vább beszélünk erről. Tisztának látsz engem, s ez elég. Jómagam csak azért akartam nálad

Teofilos

Lukács:

Teofilos

Lukács:

alkalmatlankodni, hogy megkérjelek: akadályozd meg azt az örültséget. Te megtetted magadtól is, mert bölcs vagy és nemes, így nincs több szóra szükség.

Teofilos: Természetes volt. Szellemi veszedelmekkel szemben, csak szellemi fegyvernek van éle. De be kell vallanunk, barátom, hogy igyekezetünk során, éppen tiszteletreméltó papjaink, mindíg csak a mások házatáján kívántak söpörtetni. — Tiszta hellenismos! — kiáltották, de ők maguk továbbhajlongtak, Zeus mellett, a sakál, a bika és a szent liba előtt.

Lukács: (sóhajtván) Mert nem hisznek semmiben. És így van ez mindenütt és mindenben. Üzlet, mindenütt üzlet. Hidd el uram, csak ketten voltunk, akik igazán hevültünk a hellenismosért.

Teofilos: (bólogatván) Igen, ez a nép mélyebben van már a mocsárban, semmint gondoltuk. Ez már aligha tud új szellemi fegyvereket kovácsolni, lelke kohójában. S a hiba — a kovácsokban van.

Lukács: Tele vannak ostoba, barbár babonákkal. De

ezeket nem veszik észre! A Krisztosz-hívőkkel akarnak hadakozni.

Teofilos: Pedig azoknak, ha igaz: százszor különb, s merőben új fegyvereik vannak. Szeretet, szelídség, segítőkötelesség, bűnbánat, vigasztalás, testvérérzés. Úr és rabszolga közt egyaránt.

Lukács: (rámered) Uram, te is...? (Előrehajol.)

Teofilos: (elhárítóan) Dehogy! Semmi. Én hellén vagyok, barátom!

Lukács: (visszahúzódik.)

Teofilos: (búsan) Van még hited abban, hogy megmenthetjük népünket?

Lukács: Van. De ma azt mondom: Meg kell újulnunk, új, tiszta áramlások sodrában. Ha megszabadulunk a bálványoktól és az állatistenektől, s a lelkébe lehet plántálni az emberhez méltó, igazi Isten képét, meg azt az embert, aki első teremtménye és rokona az Istennek, hiszen lelke van: akkor új évezredek tárulnak ki előtte.

Teofilos: Bár igazad volna! Irigyellek a hitedért, Lukács. De megértelek. Fiatal vagy, és szereted a népedet.

Lukács:

Teofilos

Lukács:

Teofilos

Lukács:

Lukács: (végigméri a termet) Az menti meg ezt a népet, aki a mesék közé küldeti vele, gyermeki képzeletének isteneit, lebunkózza a sakált, ólba kergeti a libát, és — lába elé fekteti, a megint igábatört: bikát!

Teofilos: De lesz-e ilyen ember?

Lukács: (hirtelen ránéz, fölmagasodik, s nagy erővel)
Lesz! Van!...

Teofilos: Legyen igazad. (Föláll, a fenékajtóhoz lépetget, s kibámul az alkonyatba) Én csak az alkonyatot látom. Szép ez is. Aranypára a város fölött. S milyen messze lehet mögötte Athén. Az Akropolis. (Más hangon) Igen, hát — az alkonyat. Mennem kell. Hallod-e: délben úgy állapodtam meg a leánnyal, hogy a szőlők-ből jövet nézzen be ide, itt talál. S együtt megyünk majd haza. Ügylátszik megfeledezett róla, s egyenesen hazatért. Másként már itt kellett volna lennie. Nem is várom tovább. (Meghajol) Jóéjszakát, barátom!

Lukács: (mély meghajlással) Jóéjt, uram! (Az ajtó felé kísérve vendégét) Köszönöm, hogy megtiszteltél.

Teofilos: Örömmel tettem. (Az ajtónál) De — lám nem is kérdeztem — mikor indulsz Athénbe? Nagy dicsőség!

Lukács (bizonytalanul) Több a tennivalóm még — itt.

Teofilos: Így tehát egyelőre még nem kell búcsúznunk. Ez jó. (Kilép az ajtón Lukáccsal.)

Filos: (nyomban be, nyitva hagyja az ajtót, rendezgeti a székeket, asztalt, majd a fenékaajtóhoz lép, hogy még inkább félrevonja annak függönyét.)

Pál apostol: (50 év körüli, sugárzóerejű férfi, görög viseletben, de fából való, kopott, kampós pásztorbottal, belép balról. Szelíd mosollyal, s fölemelt karral) Békesség e háznak!

Filos: (megfordul a fenékaajtónál, hátrahőköl, majd meghajol) Uram... tüstént futok a gazdámért! (Folyton az apostolt nézve, gyorsan el balra.)

Pál apostol: (körülnéz, a hátsó ajtóhoz lép, s a hűnyőfényű alkonyatban gyönyörködik.)

Lukács: (berohan balról) Uram! (Összecsapja a kezét) Te — itt? És — éppen ma?

Pál apostol: (egyre mosolyogva) Megígértem, hogy egyszer majd eljövök.

Lukács: (még mindig ámuldozva) De hogy éppen ma! Ki mondotta, hogy...?

Pál apostol: (egyszerűen) Most kellett. Utóbb, aligha jöhettem volna. Várnak. (Megint mosolyogva) S mindenkinek mindene vagyok. De a kert felől kerültem ám!

Lukács: (boldogan) Ó — nem félek már senkitől! (Gyorsan, örömtől ziháló hangon) Ma dél óta tudom, hogy nincs tovább. Azóta hámlik rólam a régi ember. Csak egy mozdulat még, és újjászületek!

Pál apostol: (lassan előrelép, bólogatva) De vajjon csakugyan készen vagy-e, ember?

Lukács: (mint előbb) Most... éppen az imént! (Sebesen) De már hat éve gyógyítok köztetek is! Fél-éve, hogy közétek járok! Silas és Titus tanusíthatja! Tudom, hát az új Igét kezdettől végéig! Gyanakodtam, lázadtam, küzdöttem, megtörttem, ma délután elszakadtam, és megsemmisültem. (Fojtott kitöréssel) De most új életre tápáskodom, mert — hiszek! Minden vércsöppömmel

hiszek! Krisztosz — az én csodálatos Istenem!
(Lehajtja a fejét.)

Pál apostol: (hozzálép, melléredönti Lukács fejét.
Szeretettel) Holnap.

Lukács: (fölnéz rá, s forrón) Nem lehetne még —
ma? Most? Itt? Hiszen készen vagyok! Ó, ha
lehetne... Olyan hosszú az éj!

Pál apostol: (körülnéz.)

Lukács: (elkapja a tekintetét, a patikájához szalad, s
kancsó vizet nyújt át Pálnak) Lehet?

Pál apostol: (a festőszeres asztalhoz lép, átveszi a
kancsót.)

Lukács: (fölragyogó szemmel áll eléje, félig háttal a
nézőtérnek. Nem térdel, de a boldog alázat
roskaszta meg kissé a testét, s hajtatja meg a
fejét.)

Pál apostol: (jobbjaiban a kancsóval, baljában a
pásztorbottal, égreemelt tekintettel) Én, a Tar-
susból való Pál, Krisztusnak meghívott apostola,
megkeresztellek téged, Lukács, az Atyának, a
Fiúnak és a Szentléleknek nevében... (Kevés
vizet csurrant Lukács fejére, ahonnet néhány

csepp a földre csordul. Azután, egyre Lukácsot nézve, leteszi a kancsót az asztalra, s jobbjával erősen magához öleli Lukácsot.)

Lukács: (válla rázkódik a hangtalan, boldog zokogástól, majd balkeze lassan végigcsúszik az apostol jobbkarján, s mikor a kezefejeéhez ér, megragadja és a szívéhez szorítja Pál kezét.)

Pál apostol: (lassan kibontakozik, s Lukácsot nézve, az ajtó felé lép.)

Lukács: (utánafordul, s könyörögve) Hadd menjek veled!

Pál apostol: Nem lehet. Nagy útra indulok megint. Szíria... Frigia... Galácia... s ha az Úr úgy akarja: át a tengeren és — Hellas!

Lukács: (hozzálép, s még forróbban) Éppen azért! Vigyél magaddal!

Pál apostol: Még nem jöhetsz. Betegeid vannak.

Lukács: (elszomorodva) Igaz...

Pál apostol: De mire negyedszer megújul a hold: várjál minket Troas kikötőjében!

Lukács: (arca fölragyog, s lelkesen) Ott leszek, uram!
És Hellasban leteperjük a bikát, és... új lelket
lehellünk a világba, Krisztosz erejével!

Pál apostol: (bólint, kilép az ajtón, Lukács hajtott
fejjel követi. Az ajtó tárva marad utánuk.)

Filos: (hátratekintve bejön balról, s körülnéz. Az asz-
talhoz lép, hogy rendbetegye, meglátja a kan-
csót, megtorpan, a földre esik a tekintete, s rá-
mered a leloccsant vízre. Azután fölemeli a
fejét és fösóhajt.)

Andronike: (24—25 év körüli, szép asszony, rabnője
kíséretében jön balról. Belépve, mindjárt megáll)
Az atyám?

Filos: (meglepetten fordul hátra, s nyomban mélyen
meghajol) Nemrég ment el, asszonyom! Talán
még haza sem ért.

Andronike: (kedves mosollyal) Persze: én a kerti
kapun át jöttem. Elkerültük egymást. És — urad?

Filos: Egyik... vendégét kísérte ki.

Androni
Mi

Midia: (telt
jére
kés

Andronik
bar

Midia: H
a
még

Andronik
nek
idej
már
tele
ész
fest

Filos: (ké
de

Andronike: (a Pallas-Athéne-képhez lép) Nézzed,
Midia! Hasonlít hozzám?

Midia: (Ifiatal, sötétbőrű, rableányka. Karján szőlővel
telt kosár. Közelebb lép, s a képre, majd úrnő-
jére pillant) Te vagy, asszonyom! Csak még nem
kész.

Andronike: Igen, és hónapok óta nem ér rá, Lukács
barátunk! (Kezébe veszi a képet, s úgy nézi.)

Midia: Ha szabad megmondanom, úgy vélem, hogy
a nagytudományú Lukács úr, képírónak tán
még híresebb lehetne, mint orvosnak...

Andronike: Magam is, nem egyszer mondtam már
neki. S akkor nyugodtabban is élhetne. Több
ideje maradna a maga, meg a — tisztelői szá-
mára. (Megfordítja a képet, rámered, majd hir-
telen visszafordítja, s riadtan pillant körül, vajjon
észrevették-e amazok is. Sietve visszaállítja a
festményt az asztalra.)

Filos: (készégesen) Kiszaladok az uramért! (Fordul,
de el sem indulhat, mert már az ajtóból vissza-

szól) Már itt is van különben. (Beteszi a belépő Lukács mögött az ajtót.)

Lukács: (meghököl, majd tétován) Lám: Andronike ...
Atyád — nemrég ment el.

Andronike: (nagy önuralommal vett erőt előbbi riadalmán. Mosolyogva) Tudom. De már nem akartam köszöntés nélkül továbbmenni.

Lukács: (ugyancsak felindultságával küzködve) Kedves vagy — mint mindig.

Andronike: Mi van veled? Széssel se kínálsz ...
sose láttalak így ... (Távozást int rabnőjének.)

Midia: (zajtalanul el balra.)

Lukács: (lélektelenül, a megszokottság gépies mozdulatával kínálja az ülést.)

Andronike: (mind nagyobb rémülettel küzködve, Lukácsra tapadt tekintettel ül le) Csak egy percre ám ...

Lukács: (feszült szünet után) Nemsokára — el kell mennem.

Andronike: (megmozdul) Már? — Tudom: Athénbe.

Lukács: (áll a szín közepén, s a nézőtérre bámul. Halkan) Messzebb.

Andronike: (lehajtja a fejét, majd fölemeli. Búsan) És a kép? (Riadtan) A képem — félbemarad?

Lukács: (nehezen lélezkzik és hallgat.)

Andronike: (fojtott kitöréssel) Mást festesz, Lukács?

Lukács: (megrezzen.)

Andronike: (fölpattan, s kinnal) Kit?

Lukács: (akadozva) Asszonyt... akinek nincs... sisakja és dárdája... és... édesanyja a világnak.

Andronike: (megremeg a sírástól, de erőt vesz magán) Akkor hát... ez a — búcsú. (Sóhajtván) Még Athénbe. S onnét is tovább. Mert nevedet viszi majd a hír szárnya. És én azt hittem... hogy majd én is. Veled... (Kis szünettel) Gyermekek voltam még, amikor először gyógyítottál. S akkor... (lehúnyja szemét, s nagyon halkán) meg is csókoltál egyszer... Lukács. És — soha

többé. (Kinyitja a szemét, de nem néz Lukácsra)
Pedig úgy vártam. Azután férjhez adtak. Azt
hittem: vége. Kevéssel utóbb — meghalt az
uram. Akkor azt hittem, mégis jössz. S amikor...
idén tavasszal, írni kezdted a képeket, bizo-
nyosra vettem, hogy jössz... De azután —
abbahagytad... És most már soha többé...
el nem készül. És tudom, hogy nem jössz már,
hanem — mégis.

Lukács: (közelebb lép hozzá, s búsan nézi az elfor-
dítottfejű asszonyt.)

Andronike: (mint előbb) Most: ősz van, Lukács. S
egészen bealkonyodott. — És... a mai alko-
nyaton én — meghaltam. — (Szeme elé emeli a
karját, s gyors léptekkel elhúzva Lukács előtt, az
ajtó felé siet.)

Lukács: (utánakap) Állj!

Andronike: (megfordul, visszanéz.)

Lukács: (hozzálép, szelíden ráteszi a kezét, a mellére
hanyatló asszonyfejére. Nagyon melegen) Nem
halsz meg, Andronike. S ha majd egykor, ó,

sok-sok idő múltán, mégis útra készülsz: boldogan búcsúzol gyermekeidtól. Mert én rábukkan-
tam a mosolygó szenvedés, és a boldog halál
titkára. És hintem, szórom ezt a titkot, Szíriában,
Galáciában, Hellasban, Rómában, Sziciliában,
napkelettől-napnyugatig, mindenütt, ahol görög
élnek és szenvedők sírnak. S aki akarja és
befogadja ezt a titkot: bizony végig zengő
harmóniában jár, szakadékok mélyén, meg a
csillagok fölött is.

Andronike: (elveszi fejét Lukács válláról, s ámulva)
Lukács, hova magasodsz?

Lukács: (mosolyogva) Inkább — alászállok. A mélybe.
A sírókhoz és kétségbeesettekhez. Ahol legjobb-
ban várják a gyógyítót.

Andronike: Az előbb... úgy beszéltél, mintha...
Hát mégis: orvos maradsz?

Lukács: (bólintva) Orvos. De — a világ orvosa. S be-
fogadod majd a titkomat?

Andronike: (alázatosan s nagyon halkán) Mindent...
ami tőled jön. (Hirtelen lehajol, megcsókolja
Lukács kezét, és gyorsan el balra.)

Lukács: (gépiesen lép az asztalhoz, leereszkedik a
nézőtérrel szembenálló székre, amelyen az
imént Andronike ült, s kezeit a térdein össze-
kulcsolva, mosolyogva néz maga elé.)

Filos: (lassan, lábújjhegyen bejön balról, s urát fi-
gyelve, megáll.)

Lukács: (anélkül, hogy odanézne) Te vagy, Filos?

Filos: Én, uram. Bekészíthetem az ételt?

Lukács: (mint előbb, de arcán még fénylőbb mosoly-
lyal) Nem.

Filos: Elmegy még, uram?

Lukács: (fölkáll, s mély lélekzettel) El. Közéjük. (Meg-
tapogatja megöntött fejét, azután elnézi nedves
tenyerét, s lassan megcsókolja azt.)

Filos: (boldogan odatántorodik eléje) Uram! Te is?

Lukács:

Filos: (ful

Lukács: (

(A t

rünk

Lukács: (ránéz) Én is. Miért — talán: te is?

Filos: (fuldokolva) Már régen!

Lukács: (félkarra átöleli) Boldog ember! Testvér...

(A tárt ajtóra pillant, fojtott ujjongással) Gyerünk! (Filost magával rántva, indul balra.)

Függöny.

